

podaci o 441 graničnom kamenu dokumentiranome u ovom arheološkom istraživanju. Katalog je podijeljen u potpoglavlja nazvana po šumama u kojima je granično kamenje dokumentirano: Motovunska šuma (117-166), Kornarija (167-186), Kontija (187-237), Vidorno (238-253), Šijana (254-267) i Ližnjemoro (268-272).

Posljednja sekcija, „Prilozi“ (275-287), donosi dvanaest topografskih karata i planova gospodarenja šumama istraženima u ovome projektu.

Ova je monografija objedinjenje rezultata istraživanja na nekoliko znanstvenih područja i daje kompaktan uvid u povijesni kontekst postavljanja kamenih graničnika te u rad na njihovu dokumentiranju. Nadamo se da će objavljivanje ovoga djela, kao i daljnje aktivnosti ovih znanstvenika, pomoći u očuvanju toga zaboravljenog dijela istarske kulturne baštine, a možda i potaknuti njezinu valorizaciju kroz izgradnju šetališta uz njih ili neki drugi vid približavanja dosad neinformiranoj javnosti.

David Orlović

Edo Merlić, *Stanovništvo i migracije iz sjeverne Istre – Buzeštine*, Pazin – Buzet: vlastita naklada, 2011., 194 str.

Edo Merlić se, unatoč činjenici da je profesionalni rad posvetio potpuno drugačijem životnom pozivu, elektrotehnici, hrabro odlučio dotaknuti važnoga pitanja povijesti Buzeštine, a riječ je o višestoljetnim migracijama. Ovom se knjigom priključio nekolicini istarskih povjesničara koji su se pozabavili istraživanjima toga nadasve kompliciranoga procesa. Odmah u uvodu knjige autor je pojasnio motivaciju za njezino pisanje, koja proizlazi iz činjenice da nije pronašao cjelovit opis demografske povijesti Buzeštine, nego samo sporadične doticaje ili tekstove o povijesti stanovništva pojedinih naselja toga kraja. Stoga je odlučio okušati se u tome, napominjući da ovdje nije riječ o znanstvenom izdanju, već o knjizi koja je namijenjena širokom krugu čitatelja koji će se moći upoznati s migracijskim procesima u sjevernoj Istri. Knjigu je koncipirao u nekoliko poglavlja: „Uvod“ (5-16), „Povijesni značaj i prirodne osobine sjeverne Istre (Buzeštine)“ (17-32), „Stanovništvo Buzeštine kroz stoljeća“ (33-140), „Emigranti na Buzeštini do 1941. godine“ (141-162), „Dodatak“ (163-181), „Sažetak“ (182-190),

„Popis literature“ (191-192) i „Bilješka o piscu“ (193), koji su dodatno razrađeni u potpoglavljima.

U uvodnim se razmatranjima Merlić bazirao na kratkoj obradi najznačajnijih povijesnih tema Bužeštine od srednjega vijeka do Drugoga svjetskog rata. Najprije se osvrnuo na povijesni značaj i prirodne osobine Bužeštine, gdje je opisao geografske i životne značajke područja da bi se potom dotaknuo političkih, društvenih i drugih elemenata koji su drastično utjecali na sveukupni razvoj toga područja pa tako i na migracije. Već se u uvodnim razmatranjima može vidjeti da su dva svjetska rata u najvećoj mjeri pridonijela snažnom padu broja stanovnika na Bužeštini.

Središnji dio knjige posvećen je stanovništvu Bužeštine, analizi broja stanovnika te usporedbi stanja u nekoliko ključnih godina. O ovom dijelu knjige treba napomenuti i dvije zanimljive činjenice koje dodatno obogaćuju izneseno gradivo. Naime, radi se o pregledu najčešćih prezimena te o starim katastarskim kartama pojedinih naselja. Međutim, da bi one uopće imale smisla, autor se najprije posvetio političko-društvenim i demografskim segmentima istraživanja. Središnji dio knjige započeo je razmatranjima zapisa o stanovništvu te imenima i prezimenima. Naveo je najčešće razloge koji su doveli do smanjenja broja stanovnika, ali i pokušaje popravljivanja stanja procesom kolonizacije. Autor smatra da za proučavanje stanovništva nekoga područja kao osnovni izvor treba uzeti redovne popise stanovništva. Stoga se pozabavio i poviješću popisivanja stanovništva s naglaskom na Bužeštinu pa spominje kako je moderna povijest popisivanja stanovništva ovoga kraja započela 1857. godine. No, i prije su postojali određeni oblici popisivanja stanovništva, a najčešće su obavljani zahvaljujući svećenicima. Nakon stoljeća i pol austrijske i talijanske vladavine, unutar kojega su gotovo redovito vođeni popisi stanovništva, za Merlića je najznačajniji popis iz 1945. jer je bio osnova za razgraničenje između Italije i Jugoslavije, tj. prema njemu se kasnije donijela odluka kome će pripasti Istra, dio otoka i Zadar.

Jedan su od povijesnih izvora koji mogu pripomoći u istraživanju migracijskih procesa i katastarske mape. Na području Istre najstarije sačuvane su iz srednjega vijeka, a bave se zemljišnom problematikom. Katastarske mape se, osim kao pravni, danas mogu rabiti i kao zemljomjernički dokumenti. Zahvaljujući njima očuvalo se vlasništvo nad zemljom, iako mjerenja često nisu bila točna. Prvi cjeloviti katastar uve-

den je tek 1817., što je uvelike pripomoglo u prikupljanju informacija, poput onih o приходима ili kvaliteti zemljišta. U tom su smjeru krenule i izrade geografskih karata koje imaju još duži povijesni kontinuitet, od antike do današnjih dana. Međutim, prve značajnije i preciznije karte Istre pojavljuju se nakon 1817. – 1823., kada su provedena nova katastarska mjerenja. Merlić potom donosi tekstualno-tabličnu razradu stanja i kretanja stanovništva kroz usporedbu za godine 1880., 1910. i 1945. za cjelokupnu Bužeštinu po pojedinim mjestima. Autor je naznačio kako se problem u prikupljanju podataka većim dijelom sastojao u njihovoj razsutosti u raznim ustanovama u Trstu, Puli, Pazinu i ostalim mjestima, ali i u njihovoj nedosljednosti.

Zaseban dio knjige, koji ujedno i zatvara temu, odnosi se na emigrante od kraja 19. do sredine 20. stoljeća. Autor već na početku poglavlja napominje kako je tijekom istraživanja nailazio na razne probleme, a ponajviše na velik vremenski razmak od tih događanja, koji onemogućava traženje podataka. Međutim, dodaje kako je glavninu podataka dobio razgovarajući s rodbinom emigranata nastanjenom na Bužeštini, ali i pomoću dokumenata pohranjenih u Državnom arhivu u Pazinu te iz crkvenih matičnih knjiga. Merlić smatra 1892. godinu ključnom u epizodi emigracijskih procesa jer je u prethodnom razdoblju broj ljudi koji su se iseljavali bio relativno malen, a iseljavanje neorganizirano i neplansko. Istražujući razdoblje od svega 35 godina (1910. – 1945.) autor je pokazao suštinu problematike na koju je nailazio, ali i otvorio vrata daljnjim istraživanjima. Naime, iz teksta se može iščitati da su zasigurno još mnogi segmenti, dokumenti i arhivi ostali netaknuti, a koji sadrže puno informacija vezanih za migracijske procese na Bužeštini. Daljnjem će izučavanju pripomoći i dodatak od dvadesetak stranica na kojima se nalazi tabelarni prikaz emigranata u razdoblju do 1941. te dvadesetak tekstom ispunjenih stranica na kojima je detaljnije pojašnjeno kako se došlo do podataka uvrštenih u knjigu.

Iako *Stanovništvo i migracije iz sjeverne Istre – Bužeštine* ne spada u znanstvene nego u stručne uratke, što priznaje i sam autor, treba reći kako su u knjizi otvorena mnoga pitanja, prikupljeni mnogi podaci i odrađen značajan terenski i arhivski rad, što svakako pridonosi pokušaju progovaranja o cjelovitom sagledavanju migracijskih procesa na Bužeštini. Međutim, ostaje žal što autor nije među popisom korištene literature i dokumenata objavio i popis osoba s kojima je razgovarao. Sadržaj tih razgovora mogao

bi pripomoći u povijesnim istraživanjima i drugih segmenata života pojedinih mjesta Bužeštine tijekom 20. i 21. stoljeća.

Luka Tidić

Vlado Benussi, *fi bitinàde d'ucafion... La storia delle bitinade roviginesi attraverso la raccolta dei testi e delle musiche / Povijest rovinjskih bitinada kroz zbirke stihova i glazbi*, Rovigno – Rovinj: Comunità degli Italiani della Città di Rovigno / Zajednica Talijana grada Rovinja, 2012, 366 pp.

Dalla tenacia e competenza del musicologo, cantautore e docente Vlado Benussi, tra gli ultimi cultori della lingua rovignese, nel 65° anniversario della costituzione della Società artistico-culturale “Marco Garbin” di Rovigno, viene alla luce un nuovo volume sulla musica popolare di Rovigno d’Istria, che per la prima volta offre uno spaccato esaustivo e preciso della grande tradizione canora rovignese della *bitinada*, arricchendo di nuova ed insperata linfa sia il panorama degli studi musicologici che quello delle fonti musicali istriani.

La *bitinada* (forse derivante da un antico lemma rovignese “bitein”, ossia mattino) è canto polifonizzato naturalmente dalle voci maschili e femminili: mentre il *cantus* (affidato a solisti) si staglia su tutte le altre voci, queste s’ingegnano con fantasia ad improvvisare ed imitare un accompagnamento strumentale, di cui ricreano il substrato armonico, timbrico e ritmico. Questo *modus canendi* istriano o “cantar a bitinada” è da sempre stato rilevato solo a Rovigno, probabilmente un tempo originatosi fra i pescatori, che non avendo libere le mani durante la pesca in mare, supplivano con la polivocalità alla necessità di un sottofondo strumentale.

Il volume di Benussi, bilingue nei saggi che lo compongono, presentato dal sindaco Giovanni Sponza, dal presidente dell’Unione Italiana Furio Radin e dal presidente del Consiglio della Comunità degli Italiani della città di Rovigno Gianclaudio Pellizzer, beneficia anche di autorevoli contributi esterni nella prima delle sue tre parti: di un’illuminante prefazione del compositore Massimo Brajković e di un appassionato saggio di Marino Budicin, dotato di ricco apparato bibliografico e